

Gegevens opvraging

Ordernummer:	O2024-0135103	Datum opzoeking:	13/02/2024
Referentienummer:	Hoogstraat.58 Mechelen-1	Zoekdata:	12025E0837/00D000
Perceel:	12025E0837/00D000		

Resultaat opvraging perceel gelegen in Mechelen afdeling MECHELEN 1 AFD, sectie E met perceelnummer 0837/00D000 [12025E0837/00D000]

Informatievraag: beschermd onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Geen beschermd onroerend erfgoed

Legende

- Cultuurhistorische landschappen
- Archeologische sites
- Stads- en dorpsgezichten
- Monumenten
- Overgangszones

Informatievraag: vastgestelde inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Historische stadskern van Mechelen: (detail zie bijlage)

Legende

- Landschapsatlas
- Historische tuinen en parken
- Houtige beplantingen
- Archeologische zones
- Bouwkundig erfgoed - gehelen
- Bouwkundig erfgoed - relictien

Informatievraag: wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Historische stadskern van Mechelen:** Archeologisch (detail zie bijlage)

Legende

■ Historische tuinen en parken	□ Houtige beplantingen
□ Archeologische zones	□ Landschapatlas
□ Bouwkundig erfgoed - geheel	● Orgels
▲ Bouwkundig erfgoed - relict	

Informatievraag: Unesco werelderfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is niet opgenomen in de Unesco Werelderfgoedlijst

Legende

□ Bufferzones
□ Kernzones

Welke informatie kan u terugvinden in dit uittreksel?

Beschermd onroerend erfgoed

Onroerend erfgoed wordt beschermd omdat het van grote waarde is voor de gemeenschap. Het moet minimaal in de staat blijven waarin het zich bevond op het moment van de bescherming.

Het onroerend erfgoeddecreet voorziet vier mogelijke beschermingsstatuten;

1. een beschermd monument
2. een beschermd cultuurhistorisch landschap
3. een beschermd stads- of dorpsgezicht
4. een beschermde archeologische site

Geïnteriseerd onroerend erfgoed

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de expliciete opdracht om al het waardevolle onroerend erfgoed in Vlaanderen te inventariseren. Door de jaren heen zijn er meerdere wetenschappelijke inventarissen opgemaakt over bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed. Daarnaast zijn er ook enkele thematische inventarissen gerealiseerd: over historische tuinen en parken, houtige beplantingen met erfgoedwaarde en orgels.

Geïnteriseerd onroerend erfgoed is opgenomen in een wetenschappelijke inventaris. Zo'n opname heeft geen rechtsgevolgen. Het goed wordt enkel beschreven en gedocumenteerd.

Vastgesteld onroerend erfgoed

De vaststelling van een inventaris is één van de instrumenten die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. Hiermee bevestigt de bevoegde minister dat alle erfgoeditems op een vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij een vastgesteld item moet de overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde rechtsgevolgen, die verschillen naargelang de inventaris.

Het onroerenderfgoeddecreet voorziet in de vaststelling van minstens vijf inventarissen:

- De inventaris van het bouwkundig erfgoed
- De landschapsatlas
- De inventaris van de archeologische zones
- De inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde
- De inventaris van historische tuinen en parken

Unesco werelderfgoed

De Werelderfgoedconventie van 1972 betracht cultureel en natuurlijk erfgoed dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, te bewaren en te ontsluiten voor toekomstige generaties. Meer dan 190 lidstaten hebben deze Conventie ondertekend. België is sinds 1996 ook partij bij het Werelderfgoedverdrag. Zowel cultureel als natuurlijk erfgoed, als erfgoed dat daarvan een gecombineerde vorm is, kan voor de Werelderfgoedlijst worden voorgedragen. Vlaanderen telt momenteel vijf beschermingen op de Werelderfgoedlijst: een serie van 13 begijnhoven en van 26 belforten, het atelier Plantin-Moretus, de woning Giuette en de volledige Brugse binnenstad.

Informatieverplichting

Iedereen die **een beschermd onroerend erfgoed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar dient in de publiciteit én in de onderhandse en authentieke akte vermelden dat het om een beschermd goed gaat, en wat de precieze rechtsgevolgen daarvan zijn.

Iedereen die **een geïnteriseerd onroerend goed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar, moet dit niet in de publiciteit vermelden, maar wel in de onderhandse en authentieke akte, alsook de precieze rechtsgevolgen die aan de opname verbonden zijn door een verwijzing naar hoofdstuk 4 van het Onroerenderfgoeddecreet op te nemen.

Archeologie

Op percelen die in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site gelegen zijn of die in een archeologische zone gelegen zijn die opgenomen is in de vastgestelde inventaris van archeologische zones dient de archeologieregelgeving te worden nageleefd. Zorg dat je het correcte traject volgt bij vergunningsaanvragen.

Wetgeving

Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 (Belgisch Staatsblad 17 oktober 2013 en 15 april 2014). Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Meer info

www.onroerenderfgoed.be

Bron vastgoedinfo

Deze opvraging bevat overheidsinformatie verkregen van het Agentschap Onroerend Erfgoed, Koning Albert-II-Laan 19, bus 5, 1210 Brussel en Informatie Vlaanderen, Havenlaan 88, 1000 Brussel wat betreft het Grootchalig Referentie Bestand Vlaanderen (GRB).

Bijlage

Informatieaanvraag Onroerend erfgoed

(Referentienummer: Hoogstraat.58 Mechelen-1)

Resultaat opvraging perceel gelegen in Mechelen afdeling MECHELEN 1 AFD, sectie E met perceelnummer 0837/00D000 [12025E0837/00D000]

Vastgestelde inventaris

Vastgestelde archeologische zone: Historische stadskern van Mechelen

Vastgestelde archeologische zone

Beknopte karakterisering

Typologies [steden](#), [stadsomwallingen](#)

Datering [middeleeuwen](#), [nieuwe tijd](#)

Beschrijving

De historische stadskern is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen, met een oude nederzettingkern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. Voor de afbakening is in eerste instantie gekeken naar het 19de-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering.

Is de aanduiding van

- **Mechelen (Mechelen)** Deze zone omvat de historische stadskern van Mechelen.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11905>

Beschermingsbesluiten

- [Historische stadskern Mechelen - https://id.erfgoed.net/besluiten/5905](https://id.erfgoed.net/besluiten/5905)
Vaststellingsbesluiten

Historische stadskern van Mechelen

Beknopte karakterisering

Typologies steden, stadsomwallingen

Datering middeleeuwen, nieuwe tijd

Beschrijving

Algemene Beschrijving

De stad is gegroeid uit twee kernen: een handelsnederzetting of *portus* op de hoge linkeroever van de Dijle en een religieus centrum op de lager gelegen rechteroever. De historische kern wordt sinds de tweede helft van de 13de eeuw begrensd door de tweede stadsomwalling, die beide prestedelijke kernen omvat en een oppervlakte van ca. 176 ha beslaat. Waar voorheen de tweede stadsomwalling liep, loopt nu de R12. Het stadsdeel op de rechteroever ligt grotendeels op een hoogte tussen 7 m en 12 m TAW. Op de linkeroever bedraagt de hoogte ongeveer 5 m TAW, met uitschieters tot 6 à 8 m op de top van een zandrug die het tracé Scheerstraat-Grote Markt-Beffersstraat-Veemarkt-Keizerstraat volgt (zie *infra*) en langs de R12 tussen de Sint-Katelijnestraat en de Bleekstraat. Beide stadsdelen, linker- en rechteroever, worden gekenmerkt door een verschillende geomorfologie. De hoge linkeroever maakt deel uit van het zandige interfluvium tussen Dijle en Zenne, terwijl de lager gelegen rechteroever gekenmerkt wordt door lemige alluviale rivierafzettingen van de Dijle. In dit alluviaal gebied komen evenwel ook zandige opduikingen voor. Op diverse locaties heeft zich in dit zand een podzolbodem gevormd. Naast de Dijle komen in de lager gelegen delen van de stadskern ook kleinere waterlopen voor, de zogenaamde vlietjes. Een aantal van deze vlietjes gaat terug op natuurlijke vertakkingen van de Dijle en wordt onder meer gekenmerkt door de aanwezigheid van veen, andere zijn duidelijk door de mens gegraven. Op het gewestplan staat de zone grotendeels ingekleurd als woongebied en woongebied met cultureel- historische en/of esthetische waarde, maar ook waterwegen, parkgebieden en milieubelastende industrieën komen voor.

Archeologische nota

De Dijle loopt vlak langs de steilrand die de linkeroever van het brede rivierdal markeert, terwijl de rechteroever meer geleidelijk oploopt. Het is geen toeval dat net op deze plaats een nederzetting ontstond. Vanuit oostelijke richting dringt een zandrug diep het moerassige rivierdal binnen, waardoor beide oevers plaatselijk op korte afstand van elkaar liggen (Troubleyn e.a 2007, 13). Dit maakte de locatie tot een ideale oversteekplaats, wellicht de enige in de wijde omtrek. Vermoedelijk was de oversteekplaats aanvankelijk niet meer dan een voorde, een doorwaadbare plaats, eventueel met een, plaatselijk met stenen, versterkte bedding en een eenvoudige houten brug voor voetgangers. Door de aanleg van dijken, vanaf de 12de eeuw, en de bouw van kades werd het water opgestuwd, waardoor de rivier niet langer doorwaadbaar was en dus werd de voorde vervangen door een brug. De huidige Grootbrug wordt voor het eerst vermeld in 1261. Het strategisch belang van deze flessenhals kan moeilijk overschat worden. In de vroege middeleeuwen vormde de Dijle wellicht de grens tussen de *pagus Brabant* en de *pagus Rien* of *Rijen*, respectievelijk op de linker- en de rechteroever. Er zijn aanwijzingen dat zich op beide oevers verdedigingswerken bevonden, al dan niet met een residentiële functie, bijvoorbeeld op de Kattenberg op de linkeroever en ter hoogte van de voormalige Commanderie van Pitsenburg en in de buurt van de voormalige Kerkhofpoort op de rechteroever (Kinnaer 2011, 23-24). Harde bewijzen en materiële resten ontbreken echter vooralsnog.

Wie de controle had over de oversteekplaats op de Dijle, had ook de controle over een belangrijk deel van de economische trafiek in de wijde omgeving van Mechelen, tussen de vruchtbare kouters ten zuidwesten van de stad en de armere zandgronden ten noordoosten. Bovendien was ter hoogte van de oversteekplaats op de linkeroever, dus aan Brabantse zijde, een *portus* gegroeid (Lettany 2003, 20 en

30). Wellicht ging men om die reden over tot het bouwen van een eerste, halfcirkelvormige omwalling op de linkeroever. Bij archeologisch onderzoek in 2001 op de site Lamot werden sporen van deze omwalling aangetroffen, bestaand uit een ca. 12 m brede droge gracht en een aarden wal. Delen van de houten beschoeiing van deze *Oude Veste* konden gedateerd worden in de periode na 1125, wellicht omstreeks 1200. Het tracé van deze oudste omwalling is tot op heden bewaard in het stratenpatroon. Net buiten de omwalling stond de Onze-Lieve-Vrouw-over-de-Dijlekerk, gewijd aan de patrones van de oudste Mechelse parochie.

Op de lager gelegen en bijgevolg nattere rechteroever zijn uit die periode vooralsnog geen sporen aangetroffen van een gelijkaardig verdedigingswerk, al denken sommigen wel een patroon te herkennen in het netwerk van vlietjes die tot het begin van de 20ste eeuw als open water door de stad liepen. Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat een aantal van deze vlietjes teruggaat op natuurlijke vertakkingen van de Dijle, terwijl andere duidelijk kunstmatig zijn. Mogelijk bood de moerassige omgeving aanvankelijk voldoende bescherming aan de nederzetting op deze oever. Aangenomen wordt dat het nederzettingsareaal zich aan deze zijde van de Dijle aanvankelijk beperkte tot de hoger gelegen landtong, evenwel met uitzondering van sites als het eerder genoemde Pitsenburg die voor hun (veronderstelde) defensieve functie gebruik konden maken van de overvloedige aanwezigheid van water. De lager gelegen en dus nattere delen kwamen over het algemeen pas later in aanmerking voor bewoning (zie *infra*).

Terwijl zich op de linkeroever een handelsnederzetting had gevormd, groeide de kop van de landtong uit tot een religieus centrum. Volgens de *Vita Rumoldi* in de 8ste eeuw, maar op basis van de datering van de skeletresten in het reliekschrijn van Sint-Rombout waarschijnlijker al in de late 6de of 7de eeuw, kwam Rumoldus als missionaris van de Britse Eilanden naar het Mechelse (Van Strydonck e.a. 2006, 86-89). De lokale heer Ado zou hem uit dankbaarheid een stuk grond geschonken hebben om er een kerk te bouwen. Door de wonderen die Rumoldus had verricht en diens heiligverklaring werd Mechelen een belangrijk bedevaartsoord. Op basis van geschreven bronnen wordt verondersteld dat de verering van Sint-Rombout aanleiding gaf tot het ontstaan van een vroegmiddeleeuwse abdij en dat het kapittel dat in 1024-1025 voor het eerst vermeld wordt en in 1134 de parochierechten van Mechelen verwierf, de opvolger is van deze bij de invallen van de Noormannen verlaten site. Waar deze abdij zich precies bevond, is echter tot op de dag van vandaag onduidelijk. De oudste vermelding van zowel de abdij als van Mechelen zou dateren uit 870, wanneer in de *Annales Bertiniani* een abdij *apud Maalinas* opduikt (Rombaut 1997, 20-21).

De aantrekkingskracht van de relieken van Sint-Rombout zal zeker in de vroegste fase een belangrijke motor geweest zijn voor de ontwikkeling van de nederzetting op de rechteroever. Tot nog toe zijn slechts weinig archeologische sporen gekend die meer licht werpen op deze periode. Maar dat er bewoning was, bewijzen onder meer enkele losse vondsten ter hoogte van het Sint-Romboutskerkhof, destijds onderdeel van het kapitteldomein (Depuydt e.a. 2013, 86-87 en 95-96). Vanuit het kapitteldomein vertrok een waaivormig netwerk van wegen. Een van de belangrijkste wegtracés liep over de eerder genoemde landtong richting Heist-op-den-Berg en verder naar het oosten, richting Luik. Op het einde van de vroege en tijdens de volle middeleeuwen waren het de Luikse prinsbisschoppen die in Mechelen de lakens uitdeelden.

In de late middeleeuwen, met de komst van de familie Berthout, ging de stad echter meer en meer een eigen koers varen. Vanaf het begin van de 13de eeuw droegen opeenvolgende generaties van Berthouts de titel van stadsheer van Mechelen. Dankzij hun diplomatieke optreden kende Mechelen een onwaarschijnlijke bloeiperiode, zowel economisch als bestuurlijk. Met de bouw van de tweede stadsomwalling in 1264-1268 werden beide oevers verenigd en werd er ruimte gecreëerd voor nieuwe bouwgronden en nijverheden, onder meer door de lager gelegen en bijgevolg nattere terreinen binnen de stadsomwalling op te hogen en de vlietjes te kanaliseren (landwinning)(Troubleyn e.a. 2007, 29). Ook een aantal religieuze orden, zoals de minderbroeders, hadden zich inmiddels in de stad gevestigd. In de tweede helft van de 13de en bij het begin de 14de eeuw werd de Mechelse binnenstad opgedeeld in verschillende parochiewijken. Houtbouw werd onder meer omwille van de brandveiligheid vervangen voor constructies in baksteen en terwijl de weinige statige gebouwen tot dan toe in Doornikse kalksteen waren opgetrokken, koos men vanaf nu vooral voor kalkzandsteen en baksteen. Gebouwen als de stadsgevangenis (het zogenaamde Steen) en het Schepenhuis, beide aan de Markt van Mechelen (nu de Grote Markt), stonden symbool voor deze pas verworven stedelijke vrijheid (Troubleyn e.a. 2007, 32-39). Diverse werven, markten en hallen, onder meer voor de verkoop van het Mechels kwaliteitslaken, waren op hun beurt de veruitwendiging van het economisch belang van de stad. Het overgrote deel van de beroepsbevolking was georganiseerd in ambachten. Een aantal van deze ambachten zijn vrij goed gekend uit de historische bronnen. Maar voor enkele minder bekende, zoals de pottenbakkers, teerlingmakers of hoornbewerkers, blijkt het bodemarchief de belangrijkste bron van informatie.

Op het einde van de 14de eeuw ging de titel van heer van Mechelen over op de hertogen van Bourgondië. Een kleine eeuw later besliste Karel de Stoute om in Mechelen een aantal bestuurlijke instellingen te vestigen, in het bijzonder het Parlement van Mechelen en de Algemene Rekenkamer, en werden ook de laatste banden met Luik doorgesneden. De komst van de Bourgondiërs luidde een nieuwe bloeiperiode in. Margareta van York, weduwe van Karel de Stoute, vestigde zich met haar hofhouding in Mechelen en had haar paleis in de huidige Keizerstraat. Aan de overzijde van de straat liet Margareta van Bourgondië, landvoogdes van de Nederlanden van 1507 tot aan haar dood in 1530, haar eigen paleis bouwen. Ook de latere keizer Karel V verbleef een tijd in Mechelen en kreeg er een deel van zijn opleiding. De bestuurlijke instellingen, zoals de Grote Raad, en de hofcultuur hadden een belangrijk aanzuigefect. Kunstenaars en wetenschappers boden hun diensten aan. Straten en pleinen werden heraangelegd en de stad kreeg een grondige opknappbeurt. Als gevolg van de bouwwoede van hoogwaardigheidsbekleders, edelen en patriciërs werd Mechelen de stad van de paleizen. Ook tal van abdijen droegen hun steentje bij door de bouw van *refugia*, letterlijk vertaald vluchthuizen, doch duidelijk getuigend van de financiële status van deze kerkelijke instellingen. Niet alleen het bouwkundig patrimonium getuigt vandaag nog van deze welstand, ook bijvoorbeeld de inhoud van beerputten blijkt zeer informatief, bijvoorbeeld deze van het *refugium* van Hélécine op de site Het Spijker en deze van het Hof van Busleyden.

Met de verhuis van de bestuurlijke instellingen en de hofhouding naar Brussel in de eerste helft, de ontploffing van de Zandpoort omstreeks het midden en de godsdiensttroebelen in de tweede helft van de 16de eeuw keerde het tij voor Mechelen. Zowel de binnen

als de buiten de stadsomwalling gelegen kloosters, met inbegrip van het begijnhof *extra muros*, raakten tijdens de beeldenstorm, de Spaanse furie en de Engelse furie zwaar beschadigd en hun bewoners sloegen op de vlucht. Tegen het einde van de eeuw keerden heel wat kloosterlingen terug, maar uit veiligheidsoverwegingen kozen ze er alle voor om zich binnen de stadsomwalling te vestigen. Zo werd de stad van paleizen in de 17de eeuw de stad van de kloosters. De stichting van het aartsbisdom Mechelen in 1559 en de komst van nieuwe congregaties zoals de jezuïeten als exponent van de Contrareformatie droegen daar natuurlijk toe bij. Daarenboven werd Mechelen een garnizoensstad.

Voor de kloosters bleek de veiligheid van de stad echter relatief toen keizer Jozef II aan het einde van de 18de eeuw een groot aantal religieuze orden afschafte. De keizer besliste tevens dat er niet langer begraven mocht worden op de kerkhoven in de binnenstad, waaronder het Sint-Romboutskerkhof dat op dat moment al minstens acht eeuwen in gebruik was, zo blijkt uit de resultaten van de archeologische opgraving die er in 2009-2011 plaatsvond (Depuydt e.a. 2013). Een tweede klap kwam er voor de kloosters met de Franse Revolutie en de verbeurdverklaring en verkoop van zowat alle kerkelijke goederen. Een aantal van de kloosters werd omgevormd tot kazerne, arsenaal of militair hospitaal.

De komst van de Fransen betekende ook het definitieve einde van de vesting Mechelen. In de loop der eeuwen had men de in oorsprong laatmiddeleeuwse stadsomwalling stelselmatig aangepast en uitgebouwd als antwoord op nieuwe belegeringstechnieken (Robberechts 2011, 230-231). In tegenstelling tot heel wat steden in de Oostenrijkse Nederlanden die op bevel van Jozef II waren begonnen met de systematische ontmanteling van hun verdedigingswerken, was men in Mechelen blijkbaar wegens een gebrek aan financiële middelen voor het onderhoud al eerder met de afbraak gestart. De door het slechten van de omwalling vrijgekomen gronden werden deels verhuurd of verkocht en deels ingericht als brede schaduwrijke boulevards. De stadsgracht werd verpacht als visplaats en pas omstreeks het midden van de 19de eeuw gedempt. Van de twaalf stadspoorten rest vandaag enkel nog de Brusselpoort, gebouwd omstreeks 1300.

In de 19de eeuw liet ook de industriële revolutie haar sporen na. In 1835 reed tussen Brussel en Mechelen de eerste trein op het Europese vasteland en de daaropvolgende jaren werd het Belgische spoorwegennet verder uitgebouwd met Mechelen als een van de belangrijkste knooppunten. Tussen de stadskern en het station ontstond een geheel nieuwe wijk. Met de komst van de trein draaide ook de industrie op volle toeren. De nood aan werkkrachten werd gelenigd door gezinnen die het platteland achter zich lieten om zich te vestigen in de stad. Ze namen hun intrek in vaak armzalige kleine woningen, soms het resultaat van een opsplitsing van grotere oude panden zoals werd vastgesteld in het Paardenstraatje. De explosieve bevolkingstoename zorgde echter voor heel wat uitdagingen.

Een aantal van deze problemen werd opgelost door de komst van enkele nieuwe congregaties die zich onder meer gingen toeleggen op het onderwijs. Het is het begin van Mechelen als de stad van de scholen, na stad van paleizen en stad van kloosters. Aan het einde van de 19de eeuw werd ook werk gemaakt van het verder droogleggen van de stad. Om hygiënische redenen werden zowat alle vlietjes gedempt en vervangen door riolering en bij het begin van de 20ste eeuw werd de Afleidingsdijle aangelegd die tot doel had het overvloedige water om de stad te leiden opdat de binnenstad in de toekomst gespaard zou blijven van overstromingen. De strijd tegen het water blijkt overigens een rode draad doorheen de Mechelse geschiedenis en is in grote mate bepalend geweest voor de opbouw van het bodemarchief in de binnenstad. Opeenvolgende ophogingslagen, aangebracht bij het begin van zowat elke nieuwe bewoningsfase in een poging om de voeten droog te houden, vormen immers een buffer die de bewaring van de archeologische sporen positief heeft beïnvloed. Op sommige plaatsen bevindt de moederbodem zich op 3 m of meer onder het huidige straatniveau, met als gevolg dat onder de vloer van 19de-eeuwse kelders nog middeleeuwse sporen bewaard kunnen zijn, zoals bleek op de site Euroshopping/Het Clarenhof. Een ander voorbeeld zijn de intacte podzolbodems die vooral op de hogere delen van de stad worden aangetroffen. Op de site Stompaertshoek zijn in een dergelijke bodem de resten van kampplaatsen van mesolithische jagers-verzamelaars aangetroffen (Troubleyn & Kinnaer 2014, 134-138). Vondsten als deze tonen aan dat de dichtbebouwde stadskern een nog groter archeologisch potentieel heeft dan men wellicht initieel zou verwachten.

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

Uit het voorgaande blijkt reeds de uitzonderlijke bewaringstoestand van het bodemarchief in de Mechelse binnenstad. Het huidige stratenpatroon komt nog grotendeels overeen met de toestand zoals die in de loop van de middeleeuwen quasi organisch gegroeid is. Pas bij het begin van de 21ste eeuw is men systematisch begonnen met het aanleggen van grote openbare ondergrondse parkeergarages in de binnenstad en het opleggen van een parkeernorm van anderhalve parkeerplaats per nieuwe wooneenheid (waardoor ook private ontwikkelaars zich in de dichtbebouwde stadskern verplicht zien om ondergrondse parkeergarages te bouwen). Tot op heden werd nagenoeg elk van deze grote ingrepen archeologisch opgevolgd.

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naar gelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingkern die teruggaat op een oude burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door

permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdende met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimtes tussen de bebouwde kern en strategische elementen zoals de rivieroever worden mee opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

Bibliografie

Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.

DEPUYDT S., KINNAER F. & VAN DE VIJVER K. 2013: *In de schaduw van de Sint-Romboutstoren. Resultaten van het archeologisch onderzoek van het Sint-Romboutskerkhof in Mechelen (basisrapportage)*, Mechelen.

KINNAER F. 2011: Deel 1: historisch onderzoek, in VANHOLME N. (red.), *Archeologisch en historische onderzoek Mechelen – Arresthuis (prov. Antwerpen)*, Intern VIOE-rapport 09, Brussel, 9-28.

LETTANY L. (red.) 2003: *Het ongeschreven Mechelen. Archeologisch onderzoek op de Grote Markt en de Veemarkt 2001-2003*, Mechelen.

ROBBERECHTS B. 2011: Versterkte stad. Negen eeuwen verdedigingswerken in Mechelen, *Post Factum, Jaarboek voor Geschiedenis en Volkskunde* 3, 227-235.

ROMBAUT H. 1997: Mechelen: de vroegste ontwikkeling, in: INSTALLÉ H., ROMBAUT H. & CROENEN G. 1997: *Mechelen. Historische Stedenatlas van België*, Brussel, 11-22.

TROUBLEYN L., KINNAER F., ERVYNCK A. e.a. 2007: *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen.

TROUBLEYN L. & KINNAER F. 2014: *Heide, wol en linnen. Mesolithische jagers-verzamelaars en 650 jaar textielnijverheid op de site Stompaertshoek te Mechelen (basisrapportage)*, Mechelen.

TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010: *Vectorisering en karakterisering van nederzettingkernen op basis van het zgn. 'gereduceerd kadaster'*, Skar-Rapport 5, Brussel.

VAN STRYDONCK M., ERVYNCK A., VANDENBRUAENE M. & BOUDIN M. 2006: *Relieken. Echt of Vals?* Leuven.

Waarden

Is aangeduid als

- **Mechelen (Mechelen)** Deze zone omvat de historische stadskern van Mechelen.

Omvat

- **Augustijnenstraat 72 (Mechelen)** Archeologische begeleiding van verbouwingswerken in een pand gelegen in de historische stadskern van Mechelen. De afgravingsdiepte was echter te beperkt om archeologische waarden te kunnen vaststellen.
- **Nonnenstraat 28 (Mechelen)** Tijdens de opgraving zijn muurresten opgemeten die behoren aan een gebouw dat ouder is dan de Begijnhofkerk, mogelijk behoren ze tot een voorloper van de huidige kerk. Bovenop deze muurresten bevonden zich ophogingspakketten en mogelijke werkvloeren. Ter hoogte van de natuurstenen vloer werden op 2 plaatsen sporen van begraving waargenomen. In de 19de - 20ste eeuw werd de kerkvloer minstens gedeeltelijk heraangelegd en werden de funderingen van de zijmuren verstevigd. In de zones zonder natuurstenen bepaalde zones is een ondervloer gemaakt in baksteen, deze ondersteunde een plankenvloer.
- **Frederik de Merodestraat 41-43 (Mechelen)** Naar aanleiding van de renovatie van het Huis Cadix te Mechelen werd een vlakdekkende opgraving uitgevoerd, die sporen vanaf de 15de-16de eeuw aan het licht bracht.

- **Cortenbachplein (Mechelen)** Naar aanleiding van herinrichtingswerken werden de archeologische waarden binnen het plangebied waarvan historische bekend is dat het deel uitmaakt van het laatmiddeleeuwse Hof van Cortenbach, onderzocht door middel van een archeologische werfbegeleiding,
- **Frederik de Merodestraat 41-43 (Mechelen)** Er zijn 58 spoornummers toegekend, het gaat voornamelijk om ophogings- en puinlagen en funderings- en muurelementen die in verband staan met de 16de-19de eeuwse bouwfases van Huis Cadix. Verschillende vloerniveaus zijn geregistreerd.
- **Grote Markt 19 (Mechelen)** Tijdens het vooronderzoek zijn sporen van bebouwing vastgesteld, deze dateren uit de late middeleeuwen - nieuwste tijd.
- **Hendrik Speecqvest (Mechelen)** De oudste sporen hadden wellicht te maken met de aanleg van de stadswal in de eerste helft van de 14de eeuw. De stadsgracht werd centraal binnen het onderzoeksgebied aangetroffen en onderzocht tot meer dan 4 m onder het maaiveld.
- **Korenmarkt, Onze-Lieve-Vrouwstraat (Mechelen)** In beide proefputten konden verschillende sporen opgetekend worden. Het ging hierbij zowel om muurresten als om grondsporen. Op basis van de baksteenformaten kon afgeleid worden dat het om redelijk oude muurresten ging, waarbij de oudste wellicht teruggingen tot de 14e eeuw. De grondsporen bestonden uit verschillende kuilen. Uit enkele van deze kuilen kon vondstmateriaal verzameld worden dat in de postmiddeleeuwse periode gedateerd werd.
- **Korenmarkt 27-29, Onze-Lieve-Vrouwstraat 22 (Mechelen)** De oudste grondsporen kunnen vermoedelijk in de ijzertijd gedateerd worden. Het gaat hierbij slechts om enkele verspreide sporen zoals enkele (paal)kuilen en een greppelsegment. De merendeel van het sporensensemble is echter in de middeleeuwse en postmiddeleeuwse periode te dateren en kan gelinkt worden aan de historische percelen die ofwel aan de Korenmarkt ofwel aan de Onze-Lieve-Vrouwstraat gelegen waren.
- **Hoogstraat 35 (Mechelen)** Vlakdekkende archeologische opgraving waarbij sporen zijn gevonden van een vroegmoderne bewerkingslaag en van 19de-eeuwse arbeiderswoningen en een werkplaats.
- **Hoogstraat 35 (Mechelen)** Volgend op een archeologisch vooronderzoek werd een vervolgonderzoek uitgevoerd aan de hand van enkele proefsleuven, waarbij verschillende 18de- en 19de-eeuwse sporen en structuren aan het licht kwamen.
- **Lange Nieuwstraat (Mechelen)** Naar aanleiding van een omgevingsvergunning voor sloop- en nieuwbouwwerken en een positief vooronderzoek, vond binnen een geselecteerd deel van het plangebied een vlakdekkend archeologisch onderzoek plaats. Dit leverde bewoningssporen uit de middeleeuwen op.
- **Milsenstraat 34 (Mechelen)** Sloop, verbouwing en nieuwbouw van een deel van de Ursulinenschool te Mechelen. De zone die verstoord wordt is onderzocht aan de hand van een proefput.
- **Sint-Katelijnestraat 16-18 (Mechelen)** De bestaande winkel - en magazijngebouwen worden verbouwd en deels gesloopt. De bestaande kelder wordt verdiept en in de binnenkoer komt een infiltratiegebied.
- **Schoutetstraat 7 (Mechelen)** Vooronderzoek in functie van opsporing en waardering oude kademuren van de Grote Melaan. Deze worden in situ behouden en geïntegreerd in de nieuwe aanleg.
- **Moensstraat 19-51 (Mechelen)** Binnen de contouren van een deel van het plangebied is door de Mechelse Vereniging voor Stadsarcheologie reeds in 1996 een opgraving uitgevoerd. Tijdens het huidige onderzoek d.m.v. proefputten werden muren, kuilen, paalkuilen, puinkuilen en 2 grafkuilen met menselijke resten geregistreerd. In een oude akkerlaag van ca. 30 cm bevond zich handgevormd aardewerk.
- **Muntstraat 3-7 (Mechelen)** Er werden archeologisch relevante sporen aangetroffen op twee niveaus. Het gaat om muurresten, sporen, lagen en vondsten uit de middeleeuwen tot de nieuwe tijd.
- **Nieuwe Beggaardenstraat 41 (Mechelen)** Ontwikkeling van een gebied aan de Nieuwe Beggaardenstraat en Arme Clarenstraat. De bestaande kelders en een gevel aan de straatzijde blijven behouden. Het terrein was volledig bebouwd en is zeer sterk verstoord, de verstoring loopt door tot in de alluviale afzettingen die overal op het terrein werden aangetroffen. Op één plaats was nog het onderste restant van een beerkelder bewaard, deze bevatte glas en kleipijpjes.
- **Nieuwe Beggaardenstraat 41 (Mechelen)** Naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor een nieuwbouwcomplex met ondergrondse parkeergarage, vond binnen het plangebied een archeologisch vooronderzoek plaats. Dit leverde bewoningssporen op uit de nieuwe tijd en nieuwste tijd waaronder een rijke 17de-eeuwse beerkelder.
- **Olivetestraat (Mechelen)** Naar aanleiding van geplande rioleringswerken in de Olivetestraat, gesitueerd in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern Mechelen, moest met een vervolgonderzoek in de vorm van een werfbegeleiding nagegaan worden of er eventuele archeologische sporen aanwezig waren. Dit bleek niet het geval te zijn.
- **Olivetenvest 46 (Mechelen)** Bij de ontwikkeling voor een nieuwbouwproject op een perceel aan de Olivetenvest te Mechelen werd een bakstenen constructie aangetroffen, vermoedelijk te relateren aan een 19de-eeuwse gasfabriek die volgens de historische gegevens op deze locatie gesitueerd was.
- **Gebroeders Verhaegenstraat, Onze-Lieve-Vrouwstraat (Mechelen)** Naar aanleiding van geplande bouw- en graafwerken in het kader van riolerings- en wegeniswerken, werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.
- **Rode-Kruisplein (Mechelen)** Ter hoogte van het Begijnhof extra muros en het Klooster van Blijdenberg zal een appartementsgebouw met ondergrondse kelder gebouwd worden. De omgeving van het plangebied wordt eveneens heraangelegd. Tijdens het archeologisch vooronderzoek zijn ophogingspakketten vastgesteld maar ook een gedempte gracht of loop van de Dijle, muurwerk en een puinkuil. De vondsten dateren uit de late Middeleeuwen.
- **Sint-Janstraat (Mechelen)** Onderzoek naar aanleiding van de aanleg van warmtecollectoren, waarbij o.a. een grafkelder werd aangetroffen.
- **Sint-Janskerkhof (Mechelen)**
- **Sint-Katelijnestraat 38-40 (Mechelen)** Het archeologische onderzoek leverde interessante informatie op met betrekking tot de inname en het bouwrijp maken van het terrein ten noordoosten van de Sint-Katelijnestraat en ten zuidwesten van de Melaan vanaf de late middeleeuwen.

- **Sint-Katelijnekerkhof, Sint-Katelijnestraat 84 (Mechelen)** Bij opgravingen aan de Sint-Katelijnestraat kwam een bewoningssite aan het licht waarin drie fasen onderscheiden konden worden: een laatmiddeleeuwse fase (13de-15de eeuw), een fase in de nieuwe tijd (16de-18de eeuw) en een fase in de nieuwste tijd (19de eeuw-21ste eeuw). Meerdere 14de-eeuwse ovens wijzen op kleinschalige metaalindustrie.
- **Tichelrij 10-11, 14 (Mechelen)** Wegens de plannen voor de bouw van een appartementencomplex met ondergrondse parking heeft Onroerend Erfgoed een vooronderzoek in de vorm van proefputten opgelegd. Dit vooronderzoek werd uitgevoerd door studiebureau archeologie bv op 3 september 2018 en toonden dat er archeologische sporen aanwezig waren in de vorm van muren, vloeren en grondsporen. Er werd een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving geadviseerd op het volledige terrein. Het terrein is gelegen aan de Tichelrij 11-13 te Mechelen en heeft een oppervlakte van ca. 0,3 ha. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bv van 8 januari 2019 t.e.m. 20 maart 2019.
- **Veemarkt 14-16 (Mechelen)** Er werden sporen van bewoning aangetroffen van de volle middeleeuwen tot de nieuwste tijd.
- **Voochtstraat 6 (Mechelen)** De archeologische resten aan de Voochtstraat bestonden uit sporen van bewoning, bebouwing en landindeling. De oudste sporen dateerden uit de late middeleeuwen.
- **Zakstraat (Mechelen)** Naar aanleiding van sloopwerken gevolgd door een nieuwbouwproject en een positief proefsleuvenonderzoek, werd een vlakdekkende opgraving uitgevoerd binnen het projectgebied. Dit onderzoek bracht informatie aan het licht over de evolutie van de vliet Melaan en de inrichting van de percelen langs de oevers.
- **Zandpoortvest (Mechelen)** Naar aanleiding van een nieuwbouwproject ter hoogte van de Zandpoortvest in Mechelen werd een archeologische werfbegeleiding uitgevoerd. Hierbij werden restanten van de voormalige laatmiddeleeuwse stadsgracht aangesneden.
- **Keizerstraat, Zwartzustersberg, Zwartzustersvest 47 (Mechelen)** Tijdens het proefputtenonderzoek zijn in totaal 14 sporen aangetroffen. Het gaat daarbij om muur- en vloerresten en kuilen. Daarnaast zijn verschillende ophogingslagen en recente verstoringen waargenomen. Er zijn 13 vondstnummers uitgedeeld voor aardewerk, metaal en dierlijk bot.

Is deel van

- **Mechelen (Mechelen)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140035>